ISSN 2074-8922 «Проблеми інженерно-педагогічної освіти», 2018, № 61
ЗМІСТ ОСВІТИ
https://doi.org/10.32820/2074-8922-2018-61-74-82
УДК: 37.016:347.77

ВИВЧЕННЯ ОСНОВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК СКЛАДОВА ОСВІТНІХ СИСТЕМ РОЗВИНЕНИХ КРАЇН СВІТУ

©Кулаковський О. М.
Українська інженерно-педагогічна академія

Інформація про автора
Кулаковський Олександр Миколайович ORCID: 0000-0001-7575-0357; sandron13-com@ukr.net; аспірант кафедри Креативної педагогіки та інтелектуальної власності Українська інженерно-педагогічна академія; вул. Університетська, 16, м. Харків, 61003, Україна.

У статті розглянуто законодавчі основи освіти в Україні, охарактеризовано основні нормативно-правові акти, що встановлюють необхідність формування компетентностей у сфері інтелектуальної власності спеціалістів різних напрямків. Проаналізовано досвід європейських держав, Японії, Сполучених Штатів Америки щодо впровадження в освітній процес на рівні початкової, середньої та вищої освіти вивчення питань інтелектуальної власності. Визначено, що проблема впровадження у навчальні плани інтелектуальної власності існує не тільки в Україні. Доведено, що формування знань у сфері інтелектуальної власності майбутніх педагогів є основою запровадження моделі Нової української школи та формування суспільства знань, трансформації економіки на вищий рівень. Встановлено що перспективними напрямками дослідження в цій сфері є визначення змісту навчальної дисципліни «Інтелектуальна власність» для студентів педагогічних спеціальностей, формулювання компетентності майбутнього вчителя в цій сфері, удосконалення нормативно-правового регулювання освіти інтелектуальної власності та оцінки сформованості компетентності майбутніх учителів.

Ключові слова: компетентність, навчальна дисципліна інтелектуальна власність, педагогічна освіта.

А. Н. Кулаковский «Изучение основ интеллектуальной собственности как составляющая образовательных систем развитых стран мира».

В статье рассмотрены законодательные основы образования в Украине, охарактеризованы основные нормативно-правовые акты, устанавливающие необходимость формирования компетентностей в сфере интеллектуальной собственности специалистов разных направлений. Проанализирован опыт европейских государств, Японии, Соединенных Штатов Америки по внедрению в образовательный процесс на уровне начальной, средней и высшей образования изучение вопросов интеллектуальной собственности. Определено, что проблема внедрения в учебные планы интеллектуальной собственности существует не только в Украине. Доказано, что формирование знаний в сфере интеллектуальной собственности будущих педагогов является основанием для введения модели Новой украинской школы и формирования общества знаний, трансформации экономики на более высокий уровень. Установлено, что перспективными направлениями исследования в этой сфере является определение содержания учебной дисциплины «Интеллектуальная собственность» для студентов педагогических специальностей, формулировка компетентности будущего учителя в этой сфере, совершенствование нормативно-правового регулирования образования интеллектуальной собственности и оценки сформированности компетентности будущих учителей.

Ключевые слова: компетентность, учебная дисциплина интеллектуальная собственность, педагогическое образование.

O. Kulakovskyi ″Study of the basics of intellectual property as a component of educational systems in developed countries″.

The article deals with the legislative framework of education in Ukraine, describes the main legal acts that establish the need for the creation of competences in the field of intellectual property of specialists in different directions. The article analyzes European, Japanese and American experience of incorporating the study of intellectual property issues into the teaching and learning process at the levels of primary, secondary and higher education. It is determined that the problem of including the studies of intellectual property as an

academic discipline into curricula exists not only in Ukraine. The research proves that acquisition of knowledge in the field of intellectual property by future teachers is the basis for the implementation of the New Ukrainian School model and creation of a knowledge society, as well as for the rise of the economy to a higher level. Some perspective areas of research in this area include identification of the content of the discipline «Intellectual Property» for students of pedagogical specialties, formulation of competence of the future teacher in this area, improvement of legal regulations of intellectual property education and assessment of the level of the development of future teachers' relevant competences.
Keywords: competence, academic discipline on intellectual property, pedagogical education.

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку України характеризується реформуванням найбільш важливих напрямків її функціонування. Розвиток і вдосконалення освіти є основою становлення інноваційного суспільства, економічного зростання та укріплення позицій держави на світовому рівні. Надання якісної освіти, як вищої так і середньої, передбачає оволодіння необхідними компетентностями для ведення професійної діяльності.

У сучасному світі розширення технологічних можливостей важливе значення має компетентність у сфері інтелектуальної власності, яка повинна формуватись в учасників освітнього процесу всіх рівнів. З огляду на це, важливим є вирішення проблем щодо формування компетентностей у студентів педагогічних закладів вищої освіти з метою подальшого формування такої компетентності в учнів закладів середньої освіти. З огляду на це, важливо розглянути основні законодавчі, соціальні та інші передумови формування знань, умінь, навичок та компетентностей з інтелектуальної власності студентів закладів вищої педагогічної освіти.

Аналіз останніх досліджень. У сучасній українській доктрині почали активно розглядатись проблеми компетентнісного підходу такими вченими, як В. Е. Лунячек [0], який розробив теоретичні засади компетентнісного підходу як методології професійної підготовки студентів; В. Ф Заболотний, В. О. Демкова [0], які розглядали експериментальну компетентність майбутніх вчителів; О.С. Кузьменко [0] розглядав формування професійної компетентності в умовах акмеологічного підходу; Н. В Теличко [0] – професійну компетентність вчителів початкових класів. Проблеми формування компетентностей спеціалістів різних напрямків, а також із різних предметів розглядали Ю. І. Каразінов, О. І. Пометун, О. Я. Савченко [0], О. В. Часнікова, В. А. Петрук [0], О. М. Марущак [0] та інші.

Крім цього у літературі приділено увагу необхідності викладання дисципліни Інтелектуальна власність у закладах вищої освіти та питанням законодавчого регулювання в цій сфері такими вченими, як С. П. Мосов [0], А. В. Поліщук [0], О. М. Стороженко, О. Б Німко [0] та інші, які одностайно дійшли консенсусу щодо необхідності формування компетентностей у цій сфері спеціалістами різних напрямків підготовки. Деякі питання формування компетентності у сфері інтелектуальної власності розглянуто в дисертаційному дослідженні О. В. Ісаєнко [0].

Більшість наукових публікацій спрямовані на необхідність викладання цієї дисципліни для студентів юридичних спеціальностей такими вченими, як О. А. Підоригора, О.О. Підопригора, П. Ю. Цибулів, Р. В. Дробязко та іншими. Необхідність вивчення цієї дисципліни обґрунтовується специфікою професійної діяльності юриста, що спрямована на захист порушених прав, зокрема й на захист прав інтелектуальної власності.

Також наукові розробки вчених стосуються необхідності викладання інтелектуальної власності для студентів технічних спеціальностей, зокрема інженерів. Ці питання розглядаються в працях В. В. Пригоди, В. А. Бабенко, П. Г. Перерви та інших.

Проте відсутні ґрунтовні дослідження щодо формування компетентностей у студентів педагогічних спеціальностей у сфері інтелектуальної власності, що є важливим з точки зору стабільності економічного розвитку держави, євроінтеграції, а також забезпечення функціонування Нової української школи. Крім цього важливо розглянути досвід розвинених країн щодо проблем формування компетентностей з інтелектуальної власності студентам різних спеціальностей та напрямів підготовки.

Постановка завдання. У зв'язку із вказаним, метою статті є встановлення правових основ формування компетентностей

© Кулаковський О. М., 2018р.

майбутніх учителів закладів середньої освіти у сфері інтелектуальної власності, встановлення необхідності запровадження викладання інтелектуальної власності у закладах освіти, зважаючи на міжнародний досвід у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Першим кроком на шляху до формування знань та навичок у цій сфері стало Рішення Колегії Міністерства освіти і науки України від 20.06.2002 «Про започаткування роботи щодо запровадження у навчальних закладах курсу з основ інтелектуальної власності та підготовку за державним замовленням фахівців з інтелектуальної власності» [0]. Цим документом було окреслено основні здобутки у створенні освітнього середовища та професійної діяльності спеціалістів з інтелектуальної власності, а також окреслено ряд проблем, які потребували вирішення. В першу чергу, це відсутність системи впровадження знань про інтелектуальну власність для студентів усіх без винятку навчальних закладів, що здійснюють підготовку спеціалістів за різними напрямками та спеціальностями; крім цього, серед проблем також відзначено відсутність змісту навчання з Питань інтелектуальної власності у варіативній частині навчальних планів студентів. Указаним Рішенням також відзначалась відсутність створення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників для викладання дисципліни «Інтелектуальна власність» або окремих її питань у загальноосвітніх та вищих навчальних закладах.

Наступним кроком стало прийняття Наказу Міністерства освіти і науки України від 20 жовтня 2004 року №811 [0], яким було запроваджено вивчення студентами вищих навчальних закладів, які навчають за освітньо-професійними програмами спеціаліста та магістра незалежно від підпорядкування і форм власності дисципліни «Інтелектуальна власність». Проте, згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України від 4 березня 2015 року № 235, він втратив чинність, що стало негативним кроком на шляху до створення економіки знань та отримання необхідних компетентностей студентами закладів вищої освіти, оскільки, як зазначає С. П. Мосов, «саме університети, за світовим досвідом, перебуваючи на передових позиціях у питаннях освітньої діяльності та науки, призначені для розвитку в студентів творчого мислення й формування в них здатності до інтелектуальної діяльності!» [0].

Важливим нормативно-правовим актом у сфері освіти є Указ Президента України «Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» [0], яким визначено, що ключовим завданням освіти в XXI столітті є розвиток мислення, орієнтованого на майбутнє. Стратегічні напрямки розвитку національної системи освіти повинні формуватися з урахуванням вимог переходу до постіндустріального суспільства, що забезпечить стійкий рух та розвиток України в першій чверті XXI століття. Проте, не зважаючи на сформульоване основне завдання, варто зазначити відсутність серед напрямків реалізації Національної стратегії конкретно визначених дій щодо підвищення кваліфікації у сфері інтелектуальної власності учасників навчального процесу. Відсутність імперативної норми, що вказувала б на необхідність реалізації конкретного завдання, створює перешкоди щодо ефективного впровадження стратегії. На думку С. П. Мосова, крім особистої обдарованості творчій людині слід мати ще декілька обов'язкових якостей. Такими він вважає високий рівень освіти, культуру творчого мислення, наявність багажу міжпрофесійних знань, умінь і навиків, які прямо не належать до її професійних обов'язків [0]. Формування вказаних якостей можливе за умови надання якісних освітніх послуг, що відповідають сучасним вимогам розвитку суспільства, переходу до інноваційного типу розвитку економіки, необхідності впровадження результатів інтелектуальної діяльності та їх захист від неправомірного використання іншими суб'єктами.

Як зазначено в Національній доктрині розвитку освіти, що затверджена Указом Президента України від 17 квітня 2002 року № 347/2002 [0], вона є стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені. Приєднання нашої країни до Болонського процесу надає можливість здійснити структурні перетворення вищої освіти за узгодженою системою критеріїв, стандартів і характеристик, що дозволить Україні стати визнаною частиною європейського освітнього і наукового простору. Головним напрямом Болонського процесу є лібералізація вищої школи, навчання

студентів за принципом свободи й одночасно відповідальності за свій вибір [0].

В умовах реформування освіти перше місце посідає процес формування компетентностей учнів закладів середньої освіти, що безпосередньо впливає на необхідність створення відповідних навчальних програм для студентів закладів вищої педагогічної освіти, що впроваджуватимуть у своїй професійній діяльності реформу середньої освіти. Поняття компетентність/компетентності в Національній рамці кваліфікацій визначається як здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, цінності та інші особисті якості. Як слушно зауважує В. Е Лунячек, «формування компетентності відбувається шляхом придбання під час навчання суми компетенцій, які є комбінацією характеристик (що відносяться до знань і їх застосування, умінь, навичок, здібностей, цінностей і особистих якостей) і які дозволяють забезпечити виконання професійних обов'язків на високому рівні. Важливим аспектом цього процесу є вдосконалення відповідних навчальних планів і програм з урахуванням формування професійних компетентностей, які є актуальними на сучасному етапі розвитку суспільства» [0, с. 160]. Таким чином, формування професійної компетентності вчителя здійснюється на основі формування ключових, галузевих та спеціальних компетенцій.

Забезпечення їх надання здійснюється за допомогою інваріативної та варіативної частини навчального плану. Як зазначав О. С. Кузьменко, узагальнена модель професійної компетентності випускника вищого навчального закладу представлена у вигляді складової галузевого стандарту вищої освіти – освітньо-кваліфікаційної характеристики фахівця. Вона передбачає ідеальний кінцевий результат, тобто підготовку спеціаліста, який опанував необхідні знання, уміння, навички творчої діяльності, має відповідний світогляд та ерудицію, інтелектуальний рівень, набув навички самоосвіти, у якого сформовані професійні якості, моральна, естетична, екологічна культура [0]. Враховуючи акти законодавства про освіту, положення Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, сформовані принципи Нової української школи, важливою ми вважаємо підготовку фахівців та формування професійних компетенцій, що є підґрунтям для надання якісних освітніх послуг, зокрема у сфері інтелектуальної власності. Як зазначає І. А. Демешко, формування у майбутніх фахівців компетентностей, що відповідають за роботу з об'єктами ІВ, є актуальним завданням системи освіти в контексті стратегічного розвитку держави і орієнтації на інноваційний шлях розвитку. Знання про технології, форми, правила і норми роботи з об'єктами ІВ, чітке і адекватне уявлення про значення і функціонування системи ІВ повинні бути в майбутнього фахівця незалежно від його фахового профілю. Високий рівень компетентностей у сфері ІВ у викладачів та наукових співробітників є запорукою реалізації тих можливостей з інноваційної діяльності, які надає сучасна редакція закону «Про вищу освіту» навчальним закладам України [0, с. 375].

Звертаючись до досвіду розвинених країн, варто зауважити, що проблема викладання дисципліни «Інтелектуальна власність», в першу чергу для студентів неюридичних спеціальностей, на часі не тільки в Україні, оскільки «значна кількість дисциплін вимагають розуміння і компетенцію з принципів і норм інтелектуальної власності» [0]. Як зазначається в спеціальній літературі, більшість студентів у найближчі роки почнуть своє навчання в Університеті вже зі знаннями основ інтелектуальної власності, які вони отримають під час навчання в школі. Ті ж, які не отримуватимуть знання під час здобуття середньої освіти, будуть мати так звані «тихі знання» з права інтелектуальної власності, тобто отримані не з відповідних нормативно-правових актів письмових джерел чи навчальних курсів, а набуті у зв'язку з щоденним їх засвоєнням і сприйматимуться як належне. Звертається також увага на те, що дітям шкільного віку важливо отримувати знання з інтелектуальної власності, оскільки вони належать до категорії осіб, які можуть підтримувати незаконне поширення, використання, придбання товарів, що порушують майнові та немайнові права власників оригінальних творів [0].

В університеті Борнмут існувала практика викладання інтелектуальної власності в розрізі спеціальних дисциплін [0]. Всесвітня організація інтелектуальної власності на початку XXI століття почала активно займатись вирішенням питань освіти інтелектуальної власності. На міжнародному

симпозіумі в липні 2005 року розглядали різні аспекти освіти інтелектуальної власності, включаючи співпрацю між юридичними факультетами та факультетами, що готують спеціалістів у інших сферах. Крім цього, ВОІВ фінансувала та провела національну конференцію в КНР, на якій розглядались питання освіти інтелектуальної власності від початкової школи через наукові дослідження.

Цікавим є досвід Японії. Формування «суспільства інтелектуального капіталу» цієї держави базується на сформованих урядом напрямках у Програмі стратегічного розвитку інтелектуальної власності на 2016 рік, а саме:

1) упровадження системної освіти, заснованої на формуванні в кожного громадянина Японії людського капіталу для розвитку та використання інтелектуальної власності;

2) стимулювання розвитку творчого потенціалу для використання у відносинах між людьми і знаннях;

3) досягнення об'єднання з місцевими об’єднаннями і суспільством (формування системи підтримки через об'єднання промисловості-навчання-уряду).

Крім цього, вказані ініціативи були розвинуті у Програмі інтелектуальної власності 2017, які застосовуються і сьогодні, а саме:

1) розвиток навчання у сфері інтелектуальної власності в школах та університетах;

2) формування Системи підтримки навчання у співробітництві з органами місцевої влади і громадськістю;

3) розвиток інфраструктури освіти у сфері інтелектуальної власності і підвищення обізнаності в цій сфері [0].

Розглядаючи освіту інтелектуальної власності в дослідженнях Японії, зазначаємо, що також увага приділяється концепції розвитку людських ресурсів в напрямку сталого розвитку та гармонії з природою. Доцільним є створення навчання, пріоритетом якого є розвиток індивідуальної креативності вчителів і студентів, а не використання стандартизованих процедур, описаних у затверджених програмах та інструкціях [0]. Наприклад, у Університеті Токай здійснюється керівництво програмою впровадження освіти у сфері інтелектуальної власності на рівні початкової і середньої освіти за програмою патентного відомства з 2002 по 2004 роки. В Університеті до цього часу пропагується концепція освіти інтелектуальної власності як креативної освіти.

В освіті Фінляндії ще в 1990-их роках запроваджена «освіта виробництва», яка починається з дитячого садка. Проте поняття «освіта виробництва» трактується не в прямому розумінні, а визначається з урахуванням формування ери інтелектуального виробництва (виробництва знань, доцільного виробництва). Модель Вааса, яка заснована в Фінляндії сконцентрована на трьох основних сферах: розвитку підходу вільного мислення і прийняття рішень; підтримання мотивації до навчання; знищення перешкод, що відділяють студентів від реального життя.

Важливо звернути увагу на необхідність формування розуміння системи інтелектуальної власності викладачів початкової, середньої та вищої школи, оскільки вони здійснюють прямий вплив на формування навчання на усіх рівнях освіти. Прикладом упровадження навчання у сфері інтелектуальної власності для студентів неюридичних спеціальностей може слугувати університет Ямагучі. Проте варто зауважити, що поширення вивчення інтелектуальної власності та включення до цієї дисципліни програми університетів є дуже повільним. Можливими причинами цього можуть бути: 1) складність покриття оплати праці найманих вчителів та створення навчальних матеріалів; 2) нестача викладачів із відповідною кваліфікацією у сфері інтелектуальної власності; 3) особливості дисципліни «Інтелектуальна власність», що охоплює широкий спектр дисциплін, починаючи від промислової власності до авторського права, що вимагає необхідність наявності викладачів, що спеціалізуються на особливих сферах та мають знання з основних принципів права; 4) жорсткість навчального плану, в якому відсутня можливість упровадження вивчення інтелектуальної власності; 5) часто викладання інтелектуальної власності входить до навчального навантаження осіб, які поєднують викладання з основною діяльністю, наслідком чого є зменшення необхідного часу для викладання та інші обставини [0].

Розвиток вивчення інтелектуальної власності в країнах Європейського Союзу та Сполучених Штатах Америки почалося з 80-х років для студентів юридичних спеціальностей. Із розвитком технологій вивчення інтелектуальної власності запроваджено для студентів-науковців,

студентів інженерних та економічних спеціальностей. ЄС надало фінансування на науково-дослідну діяльність для того, щоб стимулювати науковців працювати над розвитком вивчення і викладання інтелектуальної власності та програми для впровадження цієї дисципліни у навчальний план [0]. Варто зауважити, що в першу чергу викладання інтелектуальної власності в країнах ЄС упроваджене в таких сферах, як: інформаційно-комунікаційні технології, громадянська освіта, підприємництво, технології, інженерія, математика, мистецтво [0]. У той же час акцентується увага на викладанні основ інтелектуальної власності у прив'язці до спеціальних предметів, що викладаються в школах. Наводиться приклад Фінляндії (Університет Тампере), де надаються знання щодо ефективного управління інформацією та захист прав інтелектуальної власності в цій сфері. У Сінгапурі практикується впровадження в різні предмети в закладах середньої освіти питань щодо захисту прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет [0]. Практика вивчення інтелектуальної власності в Європейському Союзі також засновується на впровадження додаткових курсів з основ інтелектуальної власності, що не входять до навчальних планів закладів середньої та вищої освіти. Це можуть бути літні школи, додаткові заняття за участю інституцій, що здійснюють регулювання і захист інтелектуальної власності, юристів-практиків та інших спеціалістів.

Насамкінець варто зауважити, що загальним завданням усього сектора вищої освіти повинно бути створення, вдосконалення і гарантування найкращої і найбільш відповідної потребам освіти. Різноманітні стратегії і різні дійові особи, які працюють на різних рівнях процесу, безумовно повинні бути залучені до процесу гарантування того, що якість в цьому загальному значенні досягнута. Однак учасники проекту Тьюнінг переконані, що відповідальність за розробку, підтримку і підвищення якості у вищій освіті лежить на університеті і його професорсько-викладацькому складі за участі студентів та інших зацікавлених осіб. Процес підготовки майбутніх вчителів є підґрунтям упровадження реформи освіти в цілому, оскільки якісна підготовка педагогів для середньої школи є запорукою надання якісних освітніх послуг, починаючи з першого рівня освіти. В перехідний період змін в освіті першочерговим є підготовка кваліфікованих кадрів. Розуміння системи інтелектуальної власності та можливість надання цих знань учням середньої школи започаткує формування правової свідомості та правової культури у сфері інтелектуальної власності, що надасть можливість ефективніше будувати суспільство знань, розвивати інтелектуальний капітал та забезпечить можливість економічного зростання держави на одному рівні з європейськими та іншими розвиненими країнами.

Висновки. Отже, аналізуючи доктрину як Європейського Союзу так і інших розвинених держав світу [0, 0], можна зробити висновок, що проблема запровадження в навчальні програми дисципліни інтелектуальна власність є актуальною не тільки в Україні, але й у інших державах світу. Її важливість полягає в прогресивному розвитку технологій, інформатизації, вільному доступу до кіберпростору тощо.

Запровадження в Україні Болонського процесу, прийняття нормативно-правових актів у сфері освіти, що надають широку автономію закладам освіти у формуванні навчальних програм для підготовки спеціалістів у різних сферах, втрата чинності деяких підзаконних нормативно-правових актів, що визначали імперативність викладання інтелектуальної власності у всіх вищих навальних закладах, не сприяють формуванню комптентностей студентів у цій сфері.

Враховуючи вказане, можна зробити висновок, що вивчення інтелектуальної власності є на часі та необхідне не тільки для студентів юридичних спеціальностей, але й для спеціалістів у інших сферах. Враховуючи нові тенденції в освіті, в перш чергу в середній, необхідним є запровадження в навчальну програму студентів педагогічних спеціальностей дисципліни «Інтелектуальна власність», а також інтеграція таких знань до інших спеціальних предметів.

Перспективними напрямками дослідження в цій сфері є визначення оптимального механізму впровадження вивчення інтелектуальної власності в програму навчання студентів педагогічних спеціальностей, визначення її змісту та можливостей застосування знань у їх подальшій педагогічній діяльності, формулювання компетентності майбутнього вчителя в цій сфері, удосконалення нормативно-правового регулювання освіти інтелектуальної власності та оцінки

сформованості компетентності майбутніх вчителів.

Список використаних джерел

1. Sortrndorp R. Developing the curriculum for collaborative intellectual property education [Electronic resource] / R. Sortrndorp. – viewed 10 October 2018, Access mode : https://warwick.ac.uk/fac/soc/law/elj/jilt/2006_1/soetendorp/soetendorp.pdf.

2. Education, dissemination and raising the awareness of intellectual property in Japan [Electronic resource] / Japan patent office, Asia – Pacific industrial Property center, Japan institute for promoting Invention and Innovation. – viewed 15 October 2018 Access mode : https://www.jpo.go.jp/e/news/kokusai/developing/training/textbook/document/index/Education.pdf#view=fit&toolbar=1&navpanes=0.

3. Intellectual property and education in Europe. Study on IP education in school curricula in the EU member states with additional international comparisons [Electronic resource]. – viewed 22 October 2018, Access mode : https://euipo.europa.eu/ohimportal/documents/11370/80606/IP+and+Education+final+report+September+2015.

4. Soetendorp R. Developing the curriculum for collaborative intellectual property education [Electronic resource] / R. Soetendorp. – Access mode : https://warwick.ac.uk/fac/soc/law/elj/jilt/2006_1/soetendorp/soetendorp.pdf.

5. Soetendorp R. Intellectual property education – In the law School and Beyond / [Electronic resource] / R. Soetendorp. – viewed 12 October 2018, Access mode : https://www.researchgate.net/publication/267224642_Intellectual_Property_education_-_In_the_Law_School_and_Beyond.

6. Lakhah Sh. E. The State of Intellectual Property education Worldwide / Sh. E. Lakhah, M. K. Khurana. – Journal of Academic Leadership. – № 5. – 2007. – P. 1-11.

7. The State of IP education Worldwide: Seven Leading Nations [Electronic resource] / The Center for IP Understanding. – viewed 15 October 2018, Access mode : http://www.understandingip.org/wp-content/uploads/2016/05/CIPU-State-of-IP-Education-Worldwide-SB-BB.pdf.

8. Демешко І. А. Актуальні компетентності фахівця з інтелектуальної власності / І. А. Демешко // Молодий вчений. – 2016. – № 3 (30). – С. 375-378.

9. Заболотний В. Ф. Експериментальна компетентність як складова професійної підготовки студентів [Електронний ресурс] / В. Ф. Заболотний, В. О. Демкова. – Дата звернення 12.10.2018р., Режим доступу : http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=1510.

10. Ісаєнко О. В. Управління правовим захистом результатів інтелектуальної діяльності науково-педагогічних працівників післядипломної педагогічної освіти : дис. канд. пед. наук : 13.00.06 / Ісаєнко О. В. – Київ, 2016. – 227 с.

11. Кузьменко О. С. Формування професійної компетентності студентів вищих навчальних закладів з позиції акмеологічного підходу [Електронний ресурс] / О. С. Кузьменко. – Дата звернення 16.10.2018р., Режим доступу: http://radioelektronika.org/index.php/2307-4507/article/viewFile/31588/28220.

12. Лунячек В. Е. Компетентнісний підхід як методологія професійної підготовки у вищій школі / В. Е. Лунячек // Публічне управління : теорія та практика. – 2013. – Вип. 1. – С. 155-162.

13. Марущак О. М. Поняття компетентності у педагогічній діяльності / О. М. Марущак // Креативна педагогіка. – 2016. – Вип. 11. – С. 97-108.

14. Мосов С. П. Інтелектуальна власність у системі освіти і науки (на прикладі Черкаського державного технологічного університету) [Електронний ресурс] / С. П. Мосов. – Дата звернення 12.10.2018р. Режим доступу : http://www.uipv.org/i_upload/file/16122014-mosov.pdf.

15. Петрук В. А. Теоретико-методичні засади формування базових професійних компетенцій у майбутніх фахівців технічних спеціальностей : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / В. А. Петрук ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2008. – 36 с.

16. Поліщук А. В. Щодо викладання дисципліни "інтелектуальна власність" у вищій школі для технічних спеціальностей / А. В. Поліщук // Строительство. Материаловедение. Машиностроение. Серия : Энергетика, экология, компьютерные технологии в строительстве. – 2013. – Вып. 70. – С. 167-170.

17. Пометун О. І. Формування громадянської компетентності: погляд з позиції сучасної педагогічної науки / О. І. Пометун // Вісник програм шкільних обмінів. – 2005. – № 23. – С. 16-19.

18. Про започаткування роботи щодо запровадження у навчальних закладах курсу з основ інтелектуальної власності та підготовку за державним замовленням фахівців з інтелектуальної власності : Рішення Колегії Міністерства освіти і науки України від 20.06.2002 № 6/3-16 [Електронний ресурс]. – Дата звернення 13.10.2018р. Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/ru/v3-16290-02.

19. Про запровадження у вищих навчальних закладах навчальної дисципліни «Інтелектуальна власність» : Наказ Міністерства освіти і науки України від 20.10.2004 № 811 [Електронний ресурс]. – Дата звернення 16.10.2018р. Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS3661.html.

20. Про національну доктрину розвитку освіти : Указ Президента України від 17.04.2002 № 347/2002 [Електронний ресурс]. – Дата звернення 12.10.2018р. Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002.

21. Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25.06.2013 № 344/2013 [Електронний ресурс]. – Дата звернення 16.10.2018р. Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013.

22. Стороженко О. М. Викладання дисципліни "Інтелектуальна власність" у вищих навчальних закладах [Електронний ресурс] / О. М. Стороженко, О. Б. Німко // Освітологічний дискурс. – 2011. – № 1. – С. 177-184. – Дата звернення 16.10.2018р. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/osdys_2011_1_18.

23. Теличко Н. В. Професійна компетентність як базова основа педагогічної майстерності вчителя початкових класів [Електронний ресурс] / Н. В. Теличко. – Режим доступу: Дата звернення 17.10.2018р.Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_ped_2014_199%281%29__61.

References

1. Sortrndorp, R 2006, *Developing the curriculum for collaborative intellectual property education*, viewed 10 October 2018, <https://warwick.ac.uk/fac/soc/law/elj/jilt/2006_1/soetendorp/soetendorp.pdf>.

2. Japan patent office, Asia – Pacific industrial Property center & Japan institute for promoting Invention and Innovation 2018, *Education, dissemination and raising the awareness of intellectual property in Japan*, viewed 15 October 2018, https://www.jpo.go.jp/e/news/kokusai/developing/training/textbook/document/index/Education.pdf#view=fit&toolbar=1&navpanes=0.

3. Intellectual property and education in Europe. Study on IP education in school curricula in the EU member states with additional international comparisons 2015, viewed 22 October 2018, <https://euipo.europa.eu/ohimportal/documents/11370/80606/IP+and+Education+final+report+September+2015>.

4. Soetendorp, R 2006, *Developing the curriculum for collaborative intellectual property education*, viewed 10 October 2018, <https://warwick.ac.uk/fac/soc/law/elj/jilt/2006_1/soetendorp/soetendorp.pdf>.

5. Soetendorp, R n.d., *Intellectual property education – In the law School and Beyond*, viewed 12 October 2018, <https://www.researchgate.net/publication/267224642_Intellectual_Property_education_-_In_the_Law_School_and_Beyond>.

6. Lakhah, ShE & Khurana, MK 2007, 'The State of Intellectual Property education Worldwide', *Journal of Academic Leadership*, no. 5, pp. 1-11.

7. The State of IP education Worldwide: Seven Leading Nations [Electronic resource] / The Center for IP Understanding 2016, viewed 15 October 2018, <http://www.understandingip.org/wp-content/uploads/2016/05/CIPU-State-of-IP-Education-Worldwide-SB-BB.pdf>.

8. Demeshko, IA 2016, 'Aktualni kompetentnosti fakhivtsia z intelektualnoi vlasnosti' [Current competence of a specialist in intellectual property], *Molodyi vchenyi*, no. 3 (30), pp. 375-378.

9. Zabolotnyi, VF & Demkova, VO 2015, 'Eksperymentalna kompetentnist yak skladova profesiinoi pidhotovky studentiv'[Experimental competence as a component of professional training of students], *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*, no. 127, pp. 49-52, viewed 12 October 2018, <http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=1510>.

10. Isaienko, OV 2016, 'Upravlinnia pravovym zakhystom rezultativ intelektualnoi diialnosti naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv pisliadyplomnoi pedahohichnoi osvity'[Management of legal protection of the results of intellectual activity of scientific and pedagogical workers of postgraduate pedagogical education], Kand.ped.n. thesis, Kyiv.

11. Kuzmenko, OS 2013, *Formuvannia profesiinoi kompetentnosti studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv z pozytsii akmeolohichnoho pidkhodu*, [Formation of professional competence of students of higher educational institutions from the position of acmeological approach] viewed 16 October 2018, <http://radioelektronika.org/index.php/2307-4507/article/viewFile/31588/28220>.

12. Luniachek, VE 2013, 'Kompetentnisnyi pidkhid yak metodolohiia profesiinoi pidhotovky u vyshchii shkoli'[Competency approach as a methodology for vocational training in high school], *Publichne upravlinnia : teoriia ta praktyka*, iss. 1, pp. 155-162.

13. Marushchak, OM 2016, 'Poniattia kompetentnosti u pedahohichnii diialnosti'[Concept of competence in pedagogical activity], *Kreatyvna pedahohika*, Zhytomyr, iss. 11, pp. 97-108.

14. Mosov, SP n.d., *Intelektualna vlasnist u systemi osvity i nauky (na prykladi Cherkaskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu)*, [Intellectual property in the system of education and science (on the example of Cherkasy State Technological University)] viewed 12 October 2018, <http://www.uipv.org/i_upload/file/16122014-mosov.pdf>.

15. Petruk, VA 2008, 'Teoretyko-metodychni zasady formuvannia bazovykh profesiinykh kompetentsii u maibutnikh fakhivtsiv tekhnichnykh spetsialnostei'[Theoretical and methodical principles of formation of basic professional competences for future specialists of technical specialties], Doct.ped.n. abstract, Natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni M.P. Drahomanova, Kyiv.

16. Polishchuk, AV 2013, 'Shchodo vykladannia dystsypliny intelektualna vlasnist u vyshchii shkoli dlia tekhnichnykh spetsialnostei'[As for the teaching of the "intellectual property" discipline at the high school for technical specialties], *Stroitelstvo. Materialovedenie. Mashinostroenie*, Serija Jenergetika, jekologija, kompjuternye tehnologii v stroitelstve, iss. 70, pp. 167-170.

17. Pometun, OI 2005, 'Formuvannia hromadianskoi kompetentnosti: pohliad z pozytsii suchasnoi pedahohichnoi nauky'[Formation of civic competence: a view from the standpoint of modern pedagogical science], *Visnyk prohram shkilnykh obminiv*, no. 23, pp. 16-19.

18. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy 2002, *Rishennia Kolehii Ministerstva osvity i nauky Ukrainy Pro zapochatkuvannia roboty shchodo zaprovadzhennia u navchalnykh zakladakh kursu z osnov intelektualnoi vlasnosti ta pidhotovku za derzhavnym zamovlenniam fakhivtsiv z intelektualnoi vlasnosti vid 20.06.2002 no. 6/3-16*, [On the launch of work on the introduction of a course on the basis of intellectual property in educational institutions and the preparation of state-commissioned specialists in the field of intellectual property] viewed 13 October 2018 <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/ru/v3-16290-02>.

19. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy 2004, *Nakaz Pro zaprovadzhennia u vyshchykh navchalnykh zakladakh navchalnoi dystsypliny Intelektualna vlasnist vid 20.10.2004 no. 811*, On the introduction in the higher educational institutions of the discipline "Intellectual Property": Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 20.10.2004 No. 811 [Electronic resource]. viewed 16 October 2018 <http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS3661.html>.

20. Prezydent Ukrainy 2002, *Ukaz Pro natsionalnu doktrynu rozvytku osvity vid 17.04.2002 no. 347/2002*, [On the National Doctrine of Education Development: Decree of the President of Ukraine of 17.04.2002 № 347/2002] viewed 12 October 2018 <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.

21. Prezydent Ukrainy 2013, *Pro natsionalnu stratehiiu rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 roku vid 25.06.2013 no. 344/2013*, [On the National Strategy for the Development of Education in Ukraine until 2021: Presidential Decree dated June 25, 2013 № 344/2013], viewed 16 October 2018, <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.

22. Storozhenko, OM & Nimko, OB 2011, 'Vykladannia dystsypliny Intelektualna vlasnist u vyshchykh navchalnykh zakladakh'[Teaching discipline "Intellectual property" in higher educational institutions], *Osvitolohichnyi dyskurs*, no. 1, pp. 177-184, viewed 16 October 2018, <http://nbuv.gov.ua/UJRN/osdys_2011_1_18>.

23. Telychko, NV 2014, *Profesiina kompetentnist yak bazova osnova pedahohichnoi maisternosti vchytelia pochatkovykh klasiv*, [Professional competence as the basis of pedagogical mastery of elementary school teachers] viewed 17 October 2018, <http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_ped_2014_199%281%29__61>.

Стаття надійшла до редакції 28.10.2018р.